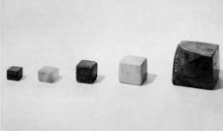

Осман (Усманийлар) империяси (давлати)дагитарози тошлари (XIII-XVІІасрлар)	
Ура-шахар давлатида қўлланилган тарози тошлари. Тарози тошлари оҳак тош, гранит, базальт, бронзадан ясалган.	
Ҳозирги замон тарози тошлари магнитланмайдиган ва зангламайдиган пўлат ҳамда бошқа қотишмалардан (чўяндан) ясалган.	

Адабиётлар

1. Султонова Ф.М. Температура вашакллаништарихи. //«Физика, математика ва информатика». № 3, 2021.
2. Дорфман Я.Г. Всемирная история физики. -М.: «Наука», 1979, [Том 1](#), 1979, [Том 1](#), (до начала 19 в.).
3. Кудрявцев П.С. История физики. -М.: «Просвещение». [Том 1](#), [Том 2](#), [Том 3](#) (1956-1971).
4. Льюис М. История физики. -М.: «Мир», 1970, [Часть 1](#), [Часть 2](#).
5. Спасский Б.И. История физики в 2-х тт. -М.: МГУ, 1963. [Том 1-1](#) (до первой половины 19 в.).

РЕЗЮМЕ. Ушбу мақолада тарози, тарози тошларининг яратилиш тарихи ва уларнинг такомиллашиши тўғрисида сўз юритилади. Тарози тошларининг кундалик ҳаётда, техникада, технологияда ва бошқа ишлаб чиқариш тармоқларидаги роли ва аҳамияти ўрганилиб, унинг шаклланиш тарихига кенг тўхтаб ўтилган.

РЕЗЮМЕ. В этой статье рассказывается о весах, истории создания весов и их доработке. Изучена роль и значение весов в быту, машиностроении, технике и других отраслях, широко обсуждена история его формирования.

SUMMARY. This article talks about scales, the history of the creation of scales and their refinement. The role and importance of scales in everyday life, engineering, technology and other industries has been studied, and the history of its formation has been widely discussed.

СҮҮРЕТЛЕҮ ӨНЕРИ ЖӘРДЕМИНДЕ ЖОҚАРЫ ОҚЫҮ ОРНЫ ТАЛАБАЛАРЫНЫҢ КӘСИПЛИК КӨЗҚАРАСЫН РАҲАЖЛАНДЫРЫҮ

Т.В.Уразимова – көркем-өнер таныҮ илимлериниң кандидаты, доцент

А.Сарсенбаев – магистрант

Әжинияз атындағы Нөкис мәмлекетлик педагогикалық институты

Таянч сўзлар: педагогика, таълим жараёни, таълим усуллари, инновацион технологиялар, касбий компетенциялар, тасвирий санъат, ижодкорлик.

Ключевые слова: педагогика, процесс образования, методы образования, инновационная технология, профессиональные компетенции, изобразительное искусство, творчество.

Key words: pedagogics, education process, education methods, innovative technology, graphic arts, creativity.

Дөретиўшилиқ, қәсіплик көзқараслар мәселесине ҳәзирги заман теориялық көзқараслары өткен әсирдиң орталарында қәлиплести. Көп заманлардан бери топланған илимий билимлердиң дөретиўшилиқ пенен қолланылыўы, ҳәм сондай ақ адамлардың оғада ири техникалық жойбарларды әмелге асырыўға таярлығының нәтийжесинде техниканың ҳәр қыйлы тараўлары жедел раўажланды.

Дөретиўшилиқтиң ҳәр қыйлы тараўларын тәрбиялап жетилистириў ҳәзирги заман билимлендириўиниң тийқарғы ўазыйпаларының бирине айланды. Ҳәзирги заман жасларының, ҳәм соның ишинде талабалардың да баҳаў түсиниклериниң бағытлары, оларды билим алыўға мәжбүрлеўши себеплер, қәсіп таңлаўға болған қатнаслар ҳәм басқа да көплеген жағдайлар өзгерди. Сонлықтан жаңа педагогикалық технологияларды ислеп шығара отырып, билимлендириўдиң социаллық мәдений орталығын басқарыў системасын жетилистире отырып, заман талабына жуўап беретугын, жаңа әўлад қәнигелерин жаратыўдың тийқарларын есапка алыў, олардың улыўма, ҳәм сондай ақ, айрықша мүмкиншилиқлерин, қәбилетлерин, қәнигелилик сыпатларын анықлаў зәрүр. Жоқарыда айтып өтилгенлерге байланыслы, биринши гезектеги ўазыйпасы талабалардың көркемлик дүнья қарасын қәлиплестириў ҳәм эстетикалық цикл пәнлери арқалы көркем өнерге тартыў болған, педагогикалық жоқары оқыў орынларының роли анық белгиленеди.

Көркемлик дүньяқараслардың раўажланыўы көплеген илимлердиң: философия, социология,

Юқорида келтирилған маълумотларнинг кўп хиллиги, уларнинг даврий равишда ўзгариб туриши тарози тошларини шаклланиши муқаммаллашиш жараёни нихоятда мураккаб кечған. Лекин уларнинг асосийлари Марказий Осиё хухудларида пайдо бўлиб шаклланған. Буюк ипак йўли бўйлаб, амалиётда кенг қўлланилиб, Европаға ҳәм кенг тарқалған.

Тарозиниң Ўрта Осиёда, Умар Хайём, Ал-Хозиний ва Ал-Берунийлар томонидан такомиллашиши, унинг Буюк Ипак йўли бўйлаб Европаға, Хитойға тарқалиши фақат савдо-сотиқни ривожлантирибгина қолмай, балки маданиятни, илм фанни тарқалиши сабаб бўлған каби бу жараёнда тарози тошлариниң роли ва аҳамияти қатта бўлған.

психология, педагогика, көркем өнерди изертлеў илими, эстетиканиң – изертлеў предмети болып табылады. Бизиң изертлеўимиз, сүўретлеў өнери дөретпелери менен тиккелей танысыў арқалы талабалардың көркемлик дүньяқарасының раўажланыўына тийқарланады.

Эстетикалық тәрбия (ҳәм пүтинниң бир бөлеги сыпатындағы көркемлик дүньяқарас) жеке адамның ҳәр тәрәпме раўажланыўы системасындағы ең әҳмийетли элементлердиң бири. Гөззаллықтың баҳасын билетугын, оны түсинетугын, өмир ҳақыйқатлығына эстетикалық қатнаста бола алатугын адам дүньялы реңлердиң, формалардың, даўыслардың пүткил рәнбәренлигинде көрип, түсине алады. Ол көркем өнердеги ҳәм оны қоршап турған дүньядағы сулыўлықты түсинеди.

Көркемлик дүньяқарастың раўажланыў процесиниң эстетикалық тәрбияның қурамына киретугын бир бөлеги екенлиги сөзсиз. Солай екен, көркемлик дүньяқарас тутасы менен алынған көркем өнер системасы: көркем өнердиң сүўретлеў өнери жәрдемине де, сондай-ақ адамды қоршап турған эстетикалық шөлкестилтирилген орталықтың барлығы менен де қәлиплестиледи. Ҳәм биринши гезекте, көркемлик дүньяқарастың раўажланыўына, көркем өнердиң көз бенен көриўге болатугын визуал объектлери тәсир көрсетеди. Сонлықтан, биз, барлық арнаўлы түрде үйлестирилген, көз бенен көриўге болатугын дүзилеслер арасында, көркемлик дүньяқарасты раўажландырыў ўазыйпаларына сүўретлеў өнери шығармалары ең толығырақ жуўап

береди деп айта аламыз. Сүүретлеу өнериниң оғада үлкен тәрбиялық мүмкиншиликлери, эстетикалық тәрбияның өзиниң тийкары екенлиги гүмансыз, сондай-ақ, ол өзін қалеген басқа тәрбиялық процестің күшейтіушиси сыпатында көрсетеди [1:21-22].

Хәзирги заман педагогикасындағы, талабалар менен ислесиўде сүүретлеу өнеринен пайдаланыўға байланыслы болған изертлеулерде биз төмендеги тийкаргы бағдарларды көрсете аламыз:

➤ Сүүрет салыў менен шуғылланыў тийкарында графикалық көркем образ жаратыў (Г.М.Белютин, Л.Г.Медведев хэм б.);

➤ Мүсиншилик дәрәтпесиниң тәсири тийкарында эстетикалық қатнастың пайда болыўы пресеси

➤ Эстетикалық қабыл етиў тийкарларын живопись шығармалары бойынша қәлиплестириў(С.С.Алексеев, Г.В.Беда, Т.Брилл, Ж.Вибер хэм б.)

➤ Көркем билимшлик тийкарларын китап иллюстрациялары менен танысыў арқалы қәлиплестириў (Н.В.Кузьмина, В.А.Фаворский, А.Капро хэм б.).

Сонлықтан, хәзирги заман педагогикасының изертлеулері тийкарынан сүүретлеу өнери хэм оның хәр түрли тәрәплерине байланыслы болады. Талабалардың көркемлик дүньяқарасының раўажланыўындағы сүүретлеу өнери шығармаларының интегралланған роли толық ашылмаған.

Жоқарыда айтып өтилгенлерге тийкарлана отырып, биз педагогикалық жоқары оқыў орны талабаларына салыстырып қарағанда, көркемлик дүньяқарастың қәлиплесиўи хэм раўажланыўының мәселериниң изертлениўиниң жағдайы жетерли дәрежеде емес деп айта аламыз. Буннан тысқары, хәр қыйлы авторлардың изертлеулері көбирек дәрежеде, көркемлик дүньяқарастың қәлиплесиўи хэм раўажланыўының негизлерине емес, ал эстетикалық тәрбияға улыўма көз-қарасларға байланыслы. Айтылғанларға қосымша ретинде көркемлик дүньяқарастың раўажланыўының дәрежесин, оның дүзилисин хэм ең баслысы оқытыўшының профессорлық-педагогикалық жумысында қолланылыўының дәрежесиниң қалайынша баҳаланыўы кереклигиниң де жеткиликли дәрежеде изертленбегенлигин атап өтиўге болады.

Усыған байланыслы, талабаларды қәсіпке таярлаў барысында олардың көркемлик дүньяқарасын раўажландырыў зәрүрлиги хэм атап өтилген мәселе бойынша толық хэм ең баслысы тәртиплестирилип дүзилген қолланбаның жоқлығы себепли келип шығатуғын қарама-қарсылық пайда болады.

Сонлықтан бул кемшиликтиң себеплери төмендегилер болып табылады:

➤ Хәзирги заман жәмийетинде, қәлиплескен көркемлик дүньяқарасқа ийе, оқыўшылардың

эстетикалық тәрбиясын нәтийжели әмлге асыра алатуғын оқытыўшыға болған талаптың бар екенлиги.

➤ Илимий әдебиетлардың хэм оларда болажақ оқытыўшыларды қәсіплик хызметке таярлаўға байланыслы хәр қыйлы теориялардың оғада көплиги хэм соның менен бирге талабалардың көркемлик дүньяқарасын мақсетли хэм комплексли раўажландырыў пресесиниң илимий-методикалық тәрәттен жеткиликсиз тәмийинленгенлиги.

➤ Талабалардың көркемлик дүньяқарасын раўажландырыўда сүүретлеу өнери усылларының бар мүмкиншиликлери хэм ең баслысы болажақ қәнигелерди қәсіпке таярлаў барысында толық пайдаланыў мүмкиншилиги.

Айтылғанларды есапқа ала отырып, педагогикалық жоқары оқыў орынлары талабаларында көркемлик дүньяқарасты раўажландырыўдың мазмуны, дүзилиси, психологиялық-педагогикалық тийкарларын комплексли изертлеу өткеріў зәрүр.

Сонлықтан, талабалардың көркемлик дүньяқарасын раўажландырыўды табыслы күшейтіў ушын төмендегилерди әмелге асырыў керек:

➤ Қабыл етиў хэм түсиниў себебиниң пайда болыўына тәсир ете алатуғын, ҳақыйқый, терең миллий тийкарларға жуўап беретугын живопись, мүсиншилик хэм графикалық шығармалардан пайдаланыў;

➤ Сүүретлеу өнери шығармаларын өзлестириўге тиккелей тәсир етиўши сыртқы хэм ишки рецептли қолланбалардың жаратылыўы хэм раўажландырылыўы;

➤ Хэм акырында, көркем образды жеке адамның психологиялық қәсийетлерин түсиниўдиң тийкаргы усылы сыпатында қабыл етиў.

Қанаатланарлы нәтийжелерге ерисиў ушын төмендегилер зәрүр:

➤ Изертленип атырған мәселе бойынша барлық әдебиетларды (философиялық, психологиялық-педагогикалық, искусство таныў бойынша) анализлеп шығыў.

➤ «Көркемлик дүньяқарас» түсинигиниң мәнисин, мазмунын хэм оның қурамына кириўши структуралық компонентлерин анықлаў хэм ең баслысы оның педагогикалық жоқары оқыў орынлары талабаларында раўажланыўының психологиялық-педагогикалық тийкарларын ислеп шығыў.

Бизиң заманымыз – мағлыўматлар технологиясы заманы – өзиниң күш жигерин жәмийеттиң ийгилигине жумсайтуғын, дәретиўши, стандартларға бойсынбай ойлайтуғын адамларды талап етеди. Сонлықтан, хәзирги заман билимлендириўиниң тийкаргы ўазыпасы – дәретиўши, ғәрезсиз, мәселелерди өз қуши менен шеше алатуғын, еркин адамларды тәрбиялаў болып табылады, себеби тап усы дәретиўши адамлар адамзаттың прогресин белгилеп береди.

Әдебиетлар

1.Urazimova T.V. Uzbekistan's professional pedagogy in the context of developing students' artistic and creative abilities by means of fine arts. European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences, 2021, 9 (4), 18-23.

РЕЗЮМЕ. Мақола тасвирий санъат орқали болажақ ўқитувчиларнинг касбий маҳоратини шакллантиришга бағишланган. Бу ерда эстетик тарбия муҳим роль ўйнайди, бу шахснинг дунёқарашини, интеллектуал ва ижодий потенциалини ривожлантиришга ёрдам беради. Шунинг учун таълим жараёни ижодий одамнинг таълимга, мулоқот, ҳаётнинг турли соҳаларида ҳамкор бўлишга тайёр бўлиши керак.

РЕЗЮМЕ. Статья посвящена вопросам формирования профессиональной компетенции будущих учителей средствами образательного искусства. Не последнюю роль здесь играет эстетическое воспитание, способствующее активизации развития мировоззрения, интеллектуальных и творческих потенциалов личности. Поэтому процесс образования необходимо основывать на создании условий для воспитания творческой личности, готовой к диалогу, сотрудничеству и сотворчеству в различных сферах жизни.

SUMMARY. The article is devoted to the formation of the professional competence of future teachers by means of fine arts. An important role here is played by aesthetic education, which contributes to the intensification of the development of the worldview, intellectual and creative potentials of the person. Therefore, the education process must be based on creating conditions for the upbringing of a creative person who is ready for dialogue, cooperation and co-creation in various spheres of life.